

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

**Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin,
milli adət-ənənələrinin,
elm və mədəniyyətinin təbliği**

**Nəriman
Əbdülrəhmanlı**

İkinci Dünya müharibəsi başa çatandan sonra, 1945-ci ilin dekabr ayından 1946-cı ilin fevral ayınadək davam eləyən Nürnberq Beynəlxalq Hərbi Tribunalında həmyerlimiz, Azərbaycanlı Ərəbşünaslıq Məktəbi-nin əsasını qoymuş Ələsgər Məmmədovun SSRİ Xarici İşlər Nazirliyinin xətti ilə alman dili tərcüməçisi kimi iştirak elədiyi barədə çox yazılıb.

Amma çoxları həmin prosesdə daha bir soydaşımızın - Ənvər Məmmədovun Stalinqrad döyüşlərində əsr düşmüş feldmarşal Paülyüsün verdiyi ifadəni rus dilinə çevirdiyini bilmir.

Üstəlik, Ənvər Məmmədov keçmiş SSRİ-nin Dövlət Radio və Televiziya Verilişləri Komitəsi sədrinin birinci müavini kimi mühüm vəzifədə çalışıb, ölkənin ən nüfuzlu mətbuat rəhbərlərindən biri kimi tanınıb.

Onun yetərinə ibrətamiz ömür yolu var...

1.Çilingərlikdən diplomatiyaya...

Ənvər Nazim oğlu Məmmədov 1923-cü il avqustun 13-də

Bakıda müəllim ailəsində anadan olub. Uşaqlıq çağları çalxanlı 30-cu illərə təsadüf edib. Atasını Nazim Rauf oğlu o təhlükəli dövrdən salamat çıxarıb, saxta ittihamlarla həbs olunub, uzun müddət həbsxanada yatıb və 1949-cu ildə vəfat eləyib. İdarelərin birində makinaçı-kargüzar işləyən anası Olqa Alekseyevna İvanova Ənvəri çətinliklə böyüdü.

Ənvər natamam orta məktəbin yeddinci sinfini bitirəndə ailələrinin maddi vəziyyəti üzündən çilingər köməkçisi işləyib, eyni zamanda, axşam məktəbində orta təhsilini də tamamlayıb. Təyyarəçi olmaq istəyirdi. Təhsilini başa vurduğu il – 1941-ci ilin iyununda - aviasiya məktəbinə müdaximə qəbul olundu. Arzusuna artıq başlamış müharibədə təyyarəçi kimi iştirak etmək idi.

Amma təlim məşqlərinin birində aldığı ağır zədə Ənvərin arzusunun gerçəkləşməsinə imkan vermədi. Artıq uçuş üçün yaramadığına görə, məktəbdən xaric edilən oğlan böyük sarsıntı

keçirirdi. Ona elə gəlirdi ki, bundan sonra həyatını arxa cəbhədə, güzəran qayğılarıyla əlləşməklə keçirəcək. Uşaqlıqdan dil öyrənməyə olan həvəsinin ömür yolunu müəyyənləşdirəcəyi hələ ağına belə gəlmirdi...

2.Hərbi tərcüməçilikdən diplomatiyaya

Elə həmin il də 18 yaşlı Ənvər Məmmədovu Qızıl Ordu Baş Qərargahı kəşfiyyat xidmətinin nəzdindəki hərbi tərcüməçi

kurslarına göndərdilər. O, ingilis və italyan dillərini çox asanlıqla mənimsəyir, üstəlik, alman və fransızca sərbəst öyrənirdi. Hətta kursları bitirib kəşfiyyat xidmətinə göndəriləndə belə, dil öyrənmək onun həyatının bir parçasına çevrilmişdi. Həmin dövrdə alman casusları Bakı neftinə hücum etməyi planlaşdırıqlarından, Ənvərin rəhbərlik elədiyi komanda bu yönündə baş verən təxribatların qarşısını almaqla məşğul idi.

Gənc Ənvər Məmmədov mü-kəmməl dil qabiliyyətinə, həm də təşkilatçılıq bacarığına görə diqqətdən kənarda qalmadı, 1943-cü ildən ordu sıralarından tərxis edilib SSRİ Xalq Xarici İş-

lər Komissarlığının sərəncamına göndərildi. Cəmi bir il ərzində lazımi diplomatik etiketləri mənimsəyən gənc komissarlığın ən perspektivli əməkdaşları siyahısına daxil edildi.

1944-1945-ci illərdə İtaliyadakı sovet səfirliyinin mətbuat katibi çalışan Ənvər Məmmədov həm italyan və alman dilləri sahəsində biliyini cıladadı, həm də ekstremal şəraitdə işləmək qabiliyyətini büruzə verdi. Müharibə şəraitində olan ölkədəki səfirlikdə cəmi 3 nəfər - səfir, birinci katib və tərcüməçi – işlədiyinə görə, o, həm partiyalar, mətbuat orqanları ilə təmasda olur, həm də digər zəruri işlərdə köməyini əsirgəməirdi.

Əlbəttə ki, təhlükəli də olsa, İtaliyada və Almaniyadakı mövcud və İkinci Dünya müharibəsinin başlanmasına səbəb olan faşist rejimlərinə qarşı fəaliyyət göstərən müxalif düşüncəli insanlar və partizan dəstələrinin nümayəndələri ilə təmas qurmaq da onun başlıca vəzifələrindən biriydi.

3.Feldmarşal fon Paülyüsün tərcüməçisi

İkinci Dünya müharibəsi Hitler və Mussolini rejimlərinin süqutuyla başa çatdı, qalib müttəfiq dövlətlər məğlubiyyətə uğradılmış nasist rejiminin rəhbərlərini mühakimə etmək üçün 1945-1949-cu illərdə fəaliyyət

nümayəndə heyəti məşhur hərbi əsir feldmarşal Fridrix fon Paülyüsün ifadələrini rus dilinə çevirməyi də ona həvalə eləmişdi. Qərb müttəfiqləri və ABŞ feldmarşalın prosesdə iştirakında maraqlı olmasalar da, gənc kəşfiyyatçı-tərcüməçi onu Sovet-Amerika işğal zonaları sərhədində qarşılaya, gizlicə Nürnberqə çatdırmağa çalışırdı. "Tribunal Amerika zonrasında yerləşirdi, zonalar arasındakı sərhədsə dinc vaxtının dövlət sərhədini xatırladırdı, hər yerdə postlar qoyulmuşdu, o postlardan nəzərə çarpmadan keçmək lazım idi. İki il döyüşən orduda olduğuma, həm də hərbi

kəşfiyyatı mənimsədiyimə, ingilis dilindən əlavə alman, fransız və italyan dilləri bildiyimə görə, Paulüslə birgə sovet zonasından Amerika zonasına maneəsiz keçə bildik..."

Cəmi 23 yaşı olsa da, vəzifəsinin öhdəsindən bacarıqla, həm də yüksək peşəkarlıqla gəlməsi Ənvər Məmmədovun böyük nüfuz qazanmasını şərtləndirdi. Faşizmin iç üzünü açan feldmarşalın ifadələri Nürnberq prosesinin ən böyük uğurlarından biri sayılırdı.

4.Tərcüməçilikdən mətbuata

Deyilənə görə, Ənvər Məmmədova ilk dəfə diplomatik missiya həvalə olunanda ölkənin xarici işlər naziri Vyacheslav Molotov etiraz eləyib: "Bu kimdi? Tatardı? Onun bu cür yüksək vəzifəyə göndərsiniz, necə işləyəcəyisə məlum deyil". Amma az sonra Molotov tərcüməçinin zəngin təcrübəsindən xəbər tutub, təyinatına razılıq verib.

Ənvər Məmmədov Nürnberq sınağından qayıdandan sonra ailə qursa, Xarici İşlər Nazirliyində tərcüməçi kimi çalışsa da, ali təhsil almaq, gələcək həyatını müəyyənləşdirmək arzusun daydı. Elə bu arzu da onu Birinci Moskva Dövlət Xarici Dillər İnstitutuna aparıb çıxardı. Şübhəsiz, o, təhsil müddətində də Xarici İşlər Nazirliyinin diqqətindən kənarda qalmadı: kəşfiyyat təcrübəsi, dil biliyi, diplomatik sənəti olan belə bir kadr poststalin dövrü xarici siyasəti üçün çox qiymətliydi.

1953-cü ildə təhsilini vuran sonra Ənvər Məmmədov üç il ABŞ, İngiltərə və Latın Amerikasına yayım üzrə Baş redaksiyanın baş redaktoru vəzifəsini yerinə yetirdi. 1956-cı ildə Amerikaya ən yaxşı diplomatik qüvvələr göndərməyə çalışan Nikita Xruşşov cavan, həm də artıq yetərincə təcrübəsi olan Ənvər Məmmədovu da həmin siyahıya daxil elədi. O üç il SSRİ-nin ABŞ-dakı səfirliyində müşavir-nümayəndə (səfirdən sonra ikinci şəxs) və "USSR" jurnalının baş redaktoru oldu...

(ardı gələn sayımızda)

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə çap olunur